

Seria: *Profesorki Super-Babki*
Odcinek nr: 121

HANNA MAŁKOWSKA

– zielonooka, z rodziny Bogusławskich¹

*****

Polecana/omawiana książka:
Hanna MAŁKOWSKA: *Teatr mojego życia*. Wydawnictwo
Łódzkie. Łódź 1976.

.....
Słowa kluczowe: rektor, patriotka, wiele teatrów, Reduta, Toruń, Gdańsk

Aktor bez widza przestaje być aktorem. Dlatego dziękuję Bogu, że
dzisiaj wciąż mam swoich widzów i słuchaczy...

Autor: Henryk Talar²

Bohaterką odcinka jest **Hanna Małkowska**, aktorka teatralna i filmowa, pedagog, **rektor Państwowej Wyższej Szkoły Aktorskiej**³ w Łodzi (w latach 1951–52), dziekan Wydziału Aktorskiego PWSTiF (do roku 1968). Inna/kolejna bohaterka naszej serii ma **to samo nazwisko**, ale to tylko tzw. zbieg okoliczności. Hanna urodziła się 18 sierpnia 1903 roku w Warszawie, a zmarła w Łodzi 14 lutego 1986 roku, a zatem już 35 lat temu. Przeżyła 83 lata, 2 wojny światowe, 2 totalitaryzmy, była świadkiem odzyskania niepodległości Polski. Generalnie to osoba prawie z innej planety. Omawiana książka to Jej wspomnienia spisane w dojrzałym wieku, na około/ponad 10 lat przed śmiercią. Tytuł mówi już wiele, a mianowicie iż całe życie poświęciła teatrowi, który kiedyś pełnił zupełnie inną rolę niż dziś – tak wnioskuje eseista po przeczytaniu tego dzieła. Najważniejsze

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojciech_Bogusławski; o Wojciechu Bogusławskim w Wikipedii.

² Znany aktor; przez pewien czas dyrektor teatru w Bielsku-Białej.

³

https://pl.wikipedia.org/wiki/Państwowa_Wyższa_Szkoła_Filmowa,_Telewizyjna_i_Teatralna_im._Leona_Schillera_w_Łodzi; informacja o szkole artystycznej w Łodzi.

Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera (PWSFTviT) – to obecna nazwa.

rysy to oddanie wszystkiego pracy aktorskiej i dydaktycznej, a także ogromny patriotyzm, miłość do sztuki...

Bohaterka jest zapewne nieznana, w przeciwności do dzisiejszych aktorów-celebrytów. Część z nich takimi bywa, czy jest to zamierzone, czy przypadkowe – każdy czytelnik może sam rozkminić. Element patriotyzmu w Jej książce nie jest jakoś podkreślany, uwypuklany..., ale uważny czytelnik może sam taki wniosek wyciągnąć.

Omawiana książka ma twarde, kartonowe, obklejone płótnem okładki oraz papierową obwolotę, stron jest 464 (prawdziwa „cegła”). Papier jest gruby, szorstki, po 45 latach stania w biblioteczce - lekko, nierównomiernie pożółkł, najbardziej na brzegach. Jest kilkadziesiąt zdjęć na kredowym papierze, strony te nie są numerowane. Na końcu mamy indeks nazwisk, w dwóch szpaltach – kilkaset!!! Świadczy to o szczegółowości książki, oraz o tym, iż Bohaterka musiała robić notatki, zbierać wycinki prasowe, aby móc tak dokładnie opisać swoją karierę. Nie mieli z mężem dzieci, oboje całkowicie poświęcili się SZTUCE, prawdziwej, z całego serca. Dalej mamy spis 24 ilustracji oraz spis treści. Książkę pisano w latach **1969-1974!!!!** Czyli prawie 50 lat temu, pół wieku już minęło. A zaczyna się opisem jeszcze dawniejszych czasów, bo BOHATERKA szczegółowo przedstawiła swoje „korzenie rodzinne” – początek XIX wieku. Syn słynnego **Wojciecha Bogusławskiego**, Jej przodek, Stanisław urodził się w 1804 roku. Ciekawe jest to, że rodzina miała i pielęgnuje takie archiwum. Kolejny przodek to Władysław Bogusławski (foto 4), powstaniec styczniowy, zesłany na roboty do kopalni soli pod Irkuckiem – dziadek Hanny. Wrócił z Sybiru poznał Julię Norblinównę – jak napisano, czyli Panią Norblin. Hanna bywała u dziadków na ulicy Kruczej w Warszawie (równoległa do Marszałkowskiej). Bardzo ich lubiła i ceniła. Z kolei, Jej mama to Zofia z Bogusławskich Kozłowska (foto nr 6), a Jej ojciec to Stanisław Kozłowski (zdjęcie nr 7). Studiował on na politechnice w Rydze, wtedy zabór rosyjski. Nie skończył uczelni dyplomem z powodu sytuacji materialnej rodziny, ale po powrocie pracował jako nauczyciel matematyki, a potem w prywatnym Towarzystwie Ubezpieczeń „Przezorność” (już do końca życia). Rodzice zawarli ślub (w lutym 1893), dopiero dziesięć lat później urodziła się Hanna, jako wytęskniona córka, bo starsze rodzeństwo to bracia. To po mamie odziedziczyła Ona swoje słynne zielone oczy. Autorka cytuje w całości dwa listy Marii Konopnickiej przysłane do Jej dziadków (zdjęcia 9 i 10). Znajomymi rodziny było wielu literatów

warszawskich, w tym Bolesław Prus. Rodziny wspólnie bywały w Nałęczowie na wakacjach, na kuracjach. Bywała też u nich w domu słynna aktorka Wanda Siemaszkowa. Nie da się streścić książki na 2 stronach, każdy może sięgnąć do oryginału.

Nasza Heroina była pierwszy raz w teatrze gdy miała 6 lat – pojawiła się u Niej pasja na całe życie, deklarację złożyła rodzicom. Co ciekawe ojciec – dawał utrzymanie rodzinie z pensji urzędnika, ale pisywał także sztuki!!! Str. 155 – wystawiono jego sztukę „Jeniec Napoleona”, na której oczywiście była Hanna.

Dzieje rodziny naszej Bohaterki i dzieje ówczesnej Polski były burzliwe, w latach 1914-1918 trwała I wojna światowa. Gdy się skończyła, Ona miała 15 lat. Uczyła się w prywatnym gimnazjum w Warszawie. Jak wspomina miała wspaniałych nauczycieli. Maturę zdała w 1921 roku i po wakacjach (w październiku) zgłosiła się do teatru REDUTA w Warszawie, który prowadził szkołę aktorską, dyrektorem był Juliusz Osterwa⁴. Ówcześni profesorowie to, na przykład, nauczycielka wymowy: Halina Gallowa (po wojnie profesor PWSA w Łodzi, a potem PWST im. Ludwika Solskiego w Krakowie). „Przedmioty teoretyczne z dziedziny historii teatru i literatury wykładali nam zaproszeni przez Redutę profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego”. W niektórych źródłach podaje się, że ukończyła także Uniwersytet Warszawski. Zatem – w odrodzonej Polsce – w pośpiechu zaczęto uczyć, stwarzać swoje własne kadry w każdej dziedzinie – także w zawodach artystycznych. Zapewne miała talent skoro Ją przyjęto do szkoły aktorskiej. Już jako adeptka zaczęła grywać w warszawskich teatrach. Grywała z samym mistrzem Osterwą, Stefanem Jaraczem, Karolem Bendą itd. dziś już zapomniani wielcy mistrzowie ..., trzeba klikać i wygoogłać ich życiorysy.

W 1921 roku ukochany ojciec zmarł w Nałęczowie, terapie nie pomogły, Ona sama musiała kroczyć własną drogą w życiu. Dyrekcja Reduty z sercem i czułością podeszła do młodej słuchaczki (str. 163). Dostawała pierwsze gaże za pierwsze spektakle, latem jeździli na przedstawienia do Ciechocinka na występny dla kuracjuszy. Bohaterka dała radę, a mama niestety nie miała emerytury po mężu

---

⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/Juliusz_Osterwa; informacja o słynnym aktorze i dyrektorz.

– to nie te czasy. Została też absolwentką kursu dla instruktorów Związku Teatrów Ludowych i do 1939 była działaczką tego związku. Dorabiała jak mogła.

Występowała w teatrach Torunia, Wilna i Lublina. A po II wojnie światowej grywała w Przemyślu, znowu w Toruniu oraz w Łodzi (np. w sztuce Niemcy Leona Kruczkowskiego⁵). Warto kliknąć na link podany w odnośniku.

Wyszła za mąż za Witolda Małkowskiego, pracownika technicznego teatrów. Hanna na scenach używała jedynego nazwiska MAŁKOWSKA, zawsze pracowali razem. Zatem, jak widzimy/czytamy pochodzi ONA z rodziny Bogusławskich 'po kądzieli'. W Jej wspomnieniach mamy jakby hymn pochwalny o mężu – strony 366-373: był wszechstronnie wykształcony, całe życie zachłanny na wiedzę, otwarty, kochał pracę, studiował architekturę na Politechnice w Monachium. W teatrach projektował i wykonywał scenografie i kostiumy. Lubił pracować razem z wykonawcami; w malarni, w stolarni czy pracowni krawieckiej. Był wyzwolonym majstrem ciesielskim – po odpowiednich stażach, praktykach.

Jeździli na występy do teatrów Wolnego Miasta Gdańska, niby nic, ale groziło to pobiciem przez Niemców. Znajomy naczelnik stacji w Wejherowie został wyrzucony z pociągu, przez bojówkarzy Hitlerowskich, pociąg obciął mu nogi. Uratowano mu życie, ale został kaleką. O podobnych wydarzeniach można przeczytać w odcinku 80 naszej serii. A na str. 327 czytamy – Niemcy ciężko pobili aktorów z Katowic – grających gościnnie w Rybniku. Nie do wiary co za nienawiść, podłość, bandytyzm. Ona jeździła z mężem do Gdańska – w okresie gdy mieszkali i pracowali w Toruniu. Jeździli tam regularnie – dzieląc umiejętnie zespół toruński na dwie części, tak, że sztuki były wystawiane równolegle – nie robiono przerwy w Toruniu, gdy część zespołu była w trasie. Str. 328 – dyrekcja kolei polskich przydzieliła teatrowi dwa wagony pierwszej i drugiej klasy, zatem aktorzy mogli spać w czasie podróży!! Niemieckie bojówki z Gdańska robiły zdjęcia ludziom stojącym w kolejce po bilety!!! Ludzie byli zastraszeni. Nie da się czytać – jeszcze raz powtórzmy - strony 331-332-333, warto się przemóc. Jeździli też do naszej Gdyni.

---

⁵ https://e-teatr.pl/files/programy/51454/niemcy_teatr_im_jarczka_lodz_1968.pdf; program z roku 1968, gdzie Hanna grała żonę profesora Sonnebrucha.

Str. 253 – grali w Teatrze w Bydgoszczy, gdy dyktował Karol Benda. Po krótkim pobycie w mieście rodzinnym eseisty przenieśli się do TORUNIA, gdzie mieszkali przez kilka lat. Ona grywała także w Grudziądzu, gdzie znowu spotkała się z Wandą Siemaszkową. Fotografie: **18** – Toruń, rok 1927; **19** – Toruń, rok 1931 (sztuka Grzymały-Siedleckiego); **20** – jako Rachel z Wesela, Toruń, rok 1936; fotki **21** oraz **22** – także z Torunia. Potem małżeństwo przeniosło się do Wilna. Rozdział na stronie 302 ma tytuł „Toruń po raz drugi”, tu ich znajomym był m.in. słynny malarz Tymon Niesiołowski. Strona 374 – rozdział <<Wojenne Losy Przyjaciół. Przemysł>>. Rozdział zaczyna się w następujący sposób: „[...] wybuch II wojny światowej zastał nas w Toruniu. Przez pierwsze trzy dni, piątek, sobotę i niedzielę (1,2 i 3 września 1939 roku) teatr grał, mimo nalotów”.

Przeżyli.

Po wojnie tworzyli teatr w Przemyślu. Skierowani przez nowe socjalistyczne władze. Strona 390: <<Znaliśmy Wandę Wasilewską z przedwojennego „Płomyka”. Parę razy wydrukowano tam moje opowiadania, za które nieźle płacono, co ratowało moją chudą kasę, a Witold kilka razy robił jakieś ilustracje”. Zatem kierowanie teatrem w Przemyślu i utworzenie przez NICH studia aktorskiego, to pewne wyróżnienie, i pewien szczęścia łut. „Dostaliśmy przydział na piękne czteropokojowe mieszkanie” (strona 395).

Potem jeszcze były Kielce i w końcu Łódź – od 1951 roku. Tu nasza Bohaterka otrzymała – oprócz teatru - drugą posadę w słynnej szkole filmowej!! Pracowała tam ponad 20 lat. Piastowała stanowisko REKTOR-a, a potem dziekana Wydziału Aktorskiego. Miała w planie napisać jeszcze jedną książkę – jak pisze byłby to „poemat pedagogiczny” (str. 442), ale do tego jednak nie doszło.

Bohaterka napisała dzieło – historię życia, które staje się wręcz epopeją losów polskich aktorów w latach międzywojennych oraz tuż po wojnie.

Warto przeczytać, Heroina zasługuje na przypomnienie.

Linki i publikacje

1. Małkowska, Hanna: *Wspomnienia z "Reduty"*, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1960; //kolejna wspomnieniowa książka naszej Bohaterki.
2. Małkowska, Hanna: "Wojciecha Bogusławskiego" Dramaturgia, czyli nauka sztuki scenicznej": zawartość i losy autografu." *Pamiętnik Teatralny: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce teatru* 15.1/4 (57/60) (1966).
3. Małkowska, Hanna: " Zły to teatr, który każdego widza przeobrazić w poetę nie umie". *Pamiętnik Teatralny: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce teatru.* 32.1 (125) (1983).
4. DULNA-RAK, Ewa. Strategie komunikacyjne w zespole Reduty Juliusza Osterwy. *Socjolingwistyka*, 2016, 30: 233-244.

LINKI

5. https://pl.wikipedia.org/wiki/Hanna_Ma%C5%82kowska; wikipedia o Bohaterce;
6. <http://www.encyklopediateatru.pl/osoby/7114/hanna-malkowska>; encyklopedia teatru; dawne zdjęcia z teatru;
7. <https://filmpolski.pl/fp/index.php?osoba=115286>; filmy;
8. <https://www.sfp.org.pl/osoba,9009,1,77484,Hanna-Malkowska.html>;
9. <https://teatr.torun.pl/o-teatrze/o-patronie/>; o Wilamie Horzycy.
10. <https://e-teatr.pl/trafika-pani-generalowej-r29684>; spektakl w Toruniu w reżyserii naszej Bohaterki.

ZDJĘCIA PRZY OKAZJI

Toruń – tu nasza Bohaterka grywała w Teatrze im. Wilama Horzycy

Pięknie odnowiony budynek teatru w Toruniu.

Akurat grają „**Bareja wieczorową porą**” – na tydzień naprzód – bilety wysprzedane

Inne miejsca i budynki w Toruniu

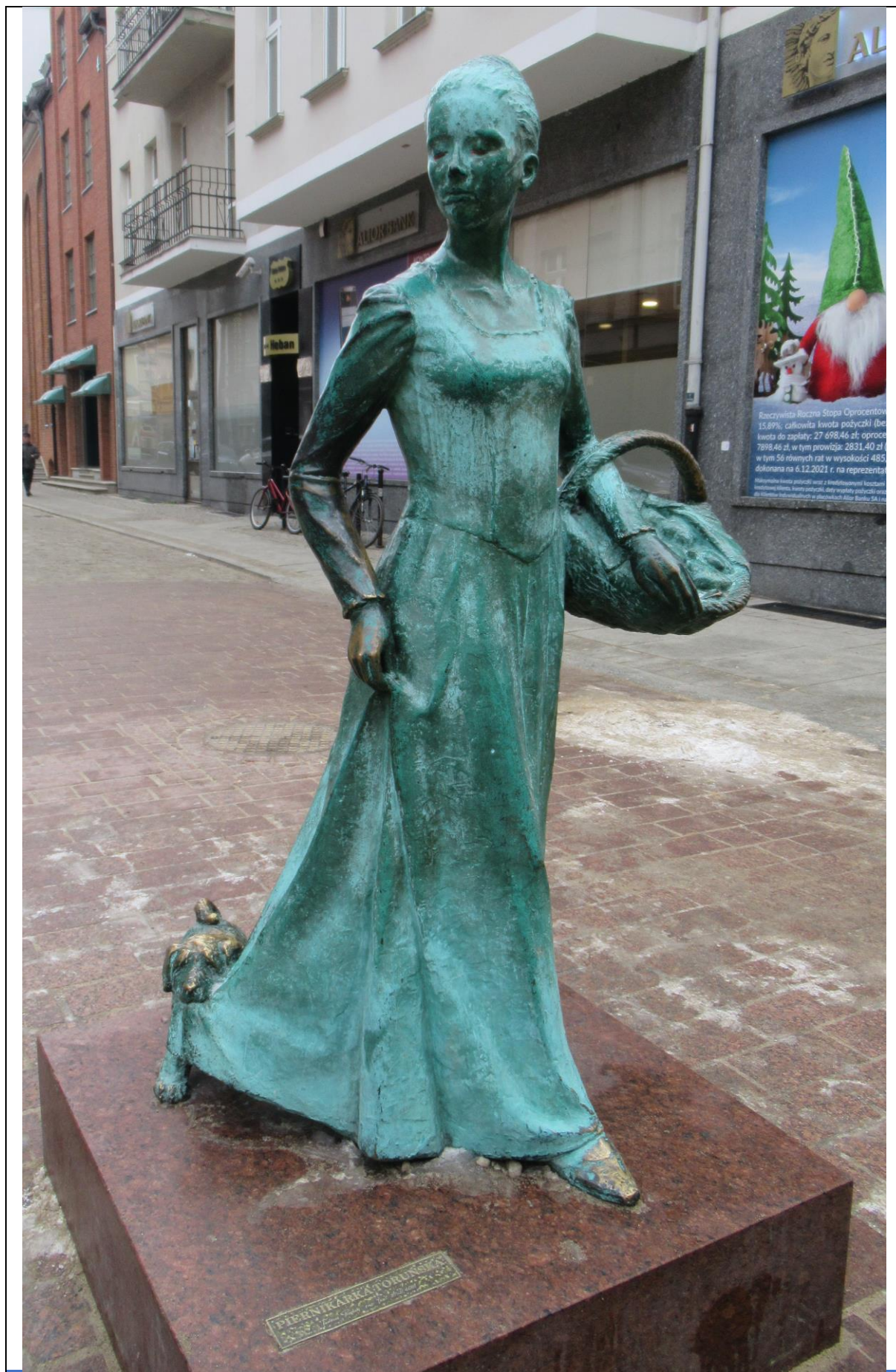
Muzeum Piernika

Wejście do Ratusza

HANNA MAŁKOWSKA

Dotyczy zdjęcia na poprzedniej stronie;

Opis obrazu: **Hanna Małkowska**, aktorka, reżyser. Fotografia portretowa.

Data wydarzenia: 1936

Miejsce: Toruń

Osoby widoczne: Hanna Małkowska-Kozłowska,

Osoby niewidoczne:

Hasła przedmiotowe: teatr,

Inne nazwy własne:

Zakład fotograficzny: Jakowczyk Franciszek, Toruń

Autor:

Zespół: Koncern Ilustrowany Kurier Codzienny - Archiwum Ilustracji

Sygnatura: 1-K-8566

Opis obrazu: Scena z aktu III. Widoczni: Kazimierz Junosza-Stępowski, Halina Doree i Hanna Małkowska.

Data wydarzenia: 1936

Miejsce: Toruń

Osoby widoczne: Hanna Małkowska-Kozłowska, Halina Doree, Kazimierz Stępowski-Junosza,

Osoby niewidoczne:

Hasła przedmiotowe: teatr,

Inne nazwy własne:

Zakład fotograficzny: Jakowczyk Franciszek, Toruń

Autor:

Zespół: Koncern Ilustrowany Kurier Codzienny - Archiwum Ilustracji

Sygnatura: 1-K-10759

Hanna Małkowska – prawnuczka Wojciecha Bogusławskiego

Opis obrazu: Składanie wieńca przez prawnuczkę Wojciecha Bogusławskiego Hannę Małkowską-Kozłowską.
Data wydarzenia: 1936-09-27
Miejsce: Warszawa
Osoby widoczne: Hanna Małkowska-Kozłowska,
Osoby niewidoczne: Wojciech Bogusławski,
Hasła przedmiotowe: uroczystości,
Inne nazwy własne:
Zakład fotograficzny:
Autor:
Zespół: [Koncern Ilustrowany Kurier Codzienny - Archiwum Ilustracji](#)
Sygnatura: 1-U-7211-5

Opis obrazu: Uczestnicy uroczystości zgromadzeni wokół pomnika, znajdującego się przed bocznym skrzydłem Teatru Wielkiego, na placu Teatralnym od ulicy Wierzbowej.
Data wydarzenia: 1936-09-27
Miejsce: Warszawa
Osoby widoczne:
Osoby niewidoczne: Wojciech Bogusławski,
Hasła przedmiotowe: pomniki, uroczystości,
Inne nazwy własne: Teatr Narodowy w Warszawie, pomnik Wojciecha Bogusławskiego w Warszawie,
Zakład fotograficzny:
Autor:
Zespół: [Koncern Ilustrowany Kurier Codzienny - Archiwum Ilustracji](#)
Sygnatura: 1-U-7211-2

Zdjęcia: eseista (Stan Zawisłak) oraz Narodowe Archiwum Cyfrowe.